FUNCȚIA ACUZĂRII ÎN PROCESUL PENAL

Daniela ZNAGOVAN
CZU: 343.133 znagovan.dana@gmail.com

Vorbind despre un proces penal, ne transpunem spre realizarea conceptului de justiție, unde o parte componentă o deține criminalitatea. Scopul reprezentanților justiției este cel de a diminua acest fenomen sumbru care se regăsește în mediul social. Acest lucru poate fi realizat printr-o activitate specială de investigații, activitate ce trebuie să fie promptă, mobilă și operativă, prin acumularea și confruntarea probelor cu privire la o cauză penală concretă, în urma cărora se vor verifica versiunile posibile, ulterior alegând una singură, cea care corespunde adevărului. În acest fel, urmează a se face cunoscut ceea ce la început era necunoscut [1, p.13].

Am ajuns la concluzia că acuzarea este izvorul care generează o mulțime de alte acțiuni care pot fi realizate doar de subiecții împuterniciți în acest sens în urma pornirii unui proces penal. În pofida diversității acțiunilor, procesul penal totuși are un caracter unitar, deoarece pe lângă scopul educativ, adică cel de a preveni săvârșirea de noi infracțiuni, mai are scopul de a descoperi adevărul, de a identifica infractorul și de a-l sancționa penal pentru cele săvârșite.

Vorbind despre realizarea justiției ar fi greșit, dacă ne-am axa doar pe activitatea instanțelor de judecată [2, p. 18]. În mod obligatoriu, orice cauză penală necesită unele acțiuni premergăoare, acțiuni efectuate la nivel de organ de urmărire penală și procuratură, instanța fiind deja cea de-a doua etapă în cadrul procesului penal. La înființarea instituțiilor antemenționate s-a pus la bază demnitatea omului, drepturile și libertățile fundamentale ale fiecărui cetățean [3, p. 8].

Întru asigurarea acestor drepturi, s-au instituit și principiile fundamentale ale procesului penal, unde pe lângă legalitate, prezumția nevinovăției, dreptul la apărare etc., găsim și principiul liberului acces la justiție, principiul contradictorialității și al egalității. Principiul contradictorialității, situația în care fiecare probă este analizată atât prin prisma acuzării, cât și a apărării, lucrează cot la cot cu principiul egalității, unde instanța oferă posibilități suficiente și adecvate de folosire a tuturor mijloacelor procedurale întru susținerea propriei poziții cu

referire la circumstanțele de fapt și de drept, astfel încât niciuna dintre părți să nu se simtă defavorizată în raport cu cealaltă parte [4, p. 36].

Aceste idei fundamentale conturează convingțiunea obiectivismului, legalității și complexității unui proces penal. Ajungând la obiectivism, ar fi greșit să trecem peste fără a vorbi despre incompatibilitățile prevăzute de legiuitor în art. 33 Cod de procedură penală. Instituția abținerii și recuzării reprezintă o posibilitate pentru părți de a îndepărta de la înfăptuirea justiției judecătorul, procurorul sau ofițerul de urmărire penală dacă există unele circumstanțe care pun la îndoială obiectivitatea lor. Un moment care necesită atenție cu referire la cel dintâi temei de incompatibilitate, unde legiuitorul menționează despre interesul direct sau indirect al judecătorului sau al persoanelor expres prevăzute: autorul Nicolae Volonciu atribuie la interesul indirect relația dintre procurorul care sesizează instanța și judecătorul care urmează să soluționeze cauza prin întocmirea sentinței, fie de condamnare, de achitare sau de încetare a procesului penal. Respectiv, dacă relația este una care pune la îndoială obiectivitatea unei soluționări juste a cauzei, acesta la fel va fi un temei de incompatibilitate.

Un alt aspect problematic, să spunem așa, este nivelul de colaborare dintre ofițerii de urmărire penală și procurori. Considerăm oportun de a institui un schimb de idei și cunoștințe între cei doi, lucru care ar înlătura tergiversarea procesului și realizarea lui într-un termen rezonabil. Odată ce procurorul joacă rolul-cheie în tot ce numim „acuzare", el este cel care trebuie să urmărească colaborarea dintre el și ofițerul de urmărire penală ca să corespundă unor criterii care permit verificarea de către procuror a celor efectuate de ofițerul de urmărire penală, lucru posibil prin autorizare, confirmare sau încuviințare. Procurorul, în literatura de specialitate, mai este numit „prim-ministrul" procesului penal, unde activitatea sa nu este limitată de numărul de voturi, dar de activitatea judecătorului de instrucție [5, p. 166].

Pe lângă acuzarea exercitată de procuror și ofițerul de urmărire penală, adică acuzarea publică, în sistemul nostru de drept se regăsește și acuzarea privată. Aceasta prinde culori în baza art. 276 Cod de procedură penală, dar oricum este mai greu de-o realizat, fără implicarea subiecților din acuzarea publică [6, p. 125]. În orice situație, avem nevoie de activitatea acestor persoane, care acumulează

probe și verifică versiunile înaintate de partea vătămată sau cea civilă pentru a descoperi adevărul. Dacă să facem o comparație între atribuțiile procurorilor din prezent și cele când a fost instituită acuzarea în statul nostru, prin Regulamentul din 23 iulie 1812, sistem preluat de la ruși, dar cu operarea unor modificări proprii sistemului nostru, procuratorii, cum li se spunea pe atunci, aveau doar două atribuții. Ei urmăreau ca instituțiile să activeze în limitele propriilor competențe și supravegheau instanțele de judecată. În prezent, observăm că legiuitorul a acordat o atenție deosebită atât atribuțiilor procurorului la etapa de urmărire penală și la etapa judecării în fond a cauzei, precum și a actelor întocmite de acesta. Respectiv, în caz de încălcare a prevederilor legale cu privire la întocmirea actelor de către ofițerul de urmărire penală sau procuror, acestea vor fi declarate nule, ceea ce iarăși vine ca o garanție a legalității celor îndeplinite de subiecții sus-menționați. Din toată gama diversă de acte emise, atenție sporită necesită rechizitoriul. Acesta este întocmit doar de către procuror, de obicei, de procurorul care exercită personal sau conduce urmărirea penală. Acesta este actul care face legătura între etapa de urmărire penală și judecarea cauzei în fond [7, p. 89]. Respectiv, are loc desesizarea organului de urmărire penală, în urma căreia nu se mai poate efectua nici o acțiune de urmărire penală, și sesizarea instanței de judecată. De aici reiese dubla funcționalitate a rechizitoriului, ca act de sesizare și act de inculpare, prin care se pune în mișcare acțiunea penală. Procurorul, convingându-se de temeinicia celor invocate în rechizitoriu, depune toată diligența ca să convingă instanța cu privire la versiunea sa și speră la o sentință de condamnare față de inculpat.

Importanța rechizitoriului mai este conturată de faptul că judecarea cauzei se face doar în privința persoanei pusă sub învinuire și în limitele învinuirii formulate în rechizitoriu.

Atribuțiile procurorului la etapa judecării în fond a cauzei iau naștere din obligativitatea acestuia la participarea la ședința de judecată. Pe lângă acțiunile sale care pot fi făcute și de partea opusă, cum ar fi înaintarea cererilor, demersurilor, oferirea explicațiilor, sunt unele acțiuni ce sunt puse exclusiv pe seama procurorului. Vorbim despre renunțarea la învinuire sau modificarea acesteia. Renunțarea poate fi parțială sau integrală, în funcție de complexitatea cauzei și numărului

de episoade. Modificarea în sensul agravării este posibilă doar dacă probele prezentate și analizate arată evident că a fost săvârșită o infracțiune mai gravă decât cea inițial imputată inculpatului. O constatare care am făcut-o în urma cercetării a fost faptul că cercetarea judecătorească este benefic de-a o începe cu audierea inculpatului. Benefic ne referim din punct de vedere pentru acuzare. În acest mod, procurorul reușește să depisteze acele procedee tactice care ar facilita demascarea vinovatului. Inversă ar fi situația prin începerea cercetării cu audierea părții vătămate. În așa mod, apărarea deja își întărește poziția prin argumente ce dezmințesc declarațiile date de partea vătămată [5, p. 71]. Cu referire la discursul procurorului, pe lângă faptul că exordiul și expunerea circumstațelor de fapt trebuie să fie scurtă, clară și concisă, caracterizarea personalității infractorului are și ea unele cerințe. Scopul acestei etape este de a contura tabloul moral al inculpatului față de instanță și cei prezenți în sala de ședințe. Nu este suficient ca procurorul să se limiteze la unele date biografice sau enumerarea ocupațiilor preferate.

Procurorul ca titular al apelului, statutul său în acest moment este unul special, nu este limitat ca în cazul celorlalți titulari. Aceasta din motiv că procurorul aici nu apare doar ca reprezentant al învinuirii din partea statului, dar și ca organ ce supraveghează respectarea legii. Statutul său special mai este evidențiat de faptul că în privința apelului declarant în defavoarea inculpatului, instanța de apel poate agrava situația celui din urmă, ceea ce este o excepție pentru judecarea cauzei în apel [8, p. 90].

Observăm deci construcția procesului penal pe trei piloni, acuzarea, apărarea și judecarea cauzei, loc unde fiecare pilon are rolul său marcant și poziție strictă în tot ce numim justiție. Prăbușirea acesteia este posibilă printr-o simplă ingerință externă în soluționarea justă a cauzei, precum și prin exercitarea necalitativă a atribuțiilor persoanelor împuternicite în acest sens.

Referințe:

1. ZAMFIR, Vasile. *Instituția învinuirii în procesul penal*. Chișinău, 2018.
2. DOLEA, I. ș.a. *Drept procesual penal*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2009.
3. *Constituția Republicii Moldova*, în vigoare din 27.08.1994.

4. FLOREA, Adelina. *Egalitatea armelor şi contradictorialitatea – exigenţă a principiului egalităţii de drept în calitate de principiu al răspunderii juridice,* 2012.
5. ARSENII, L. ș.a. *Participarea procurorului în instanța de judecată.* Chișinău: Nova Imprim, 2009.
6. VÎZDOAGĂ. T. ș.a. *Drept procesual penal. Partea specială.* Chișinău: Cartdidact, 2006.
7. VÎZDOAGĂ, T. ș.a. *Participarea procurorului în instanța de judecată. Organizarea activității organelor procuraturii*. Suporturi de curs. Cartea XIX.8.
8. ROTARU, V. Procurorul ca titular al dreptului de apel. În: *Revista de Drept* Buletinul asociației tinerilor juriști. Chișinău, 1999, nr.1, pp.87-95.

Recomandat
Tatiana VÎZDOAGĂ, dr., conf. univ.